

*Гончаров Є. С.,
аспірант кафедри адміністративного
фінансового та інформаційного права
Ужгородського національного університету*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ У ПРИКОРДОННІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В ДЕРЖАВІ

Анотація. Стаття присвячена особливостям підтримання безпеки та охорони громадського правопорядку в Україні, а також удосконалення міжнародного права, яке впливає на безпеку людства. Найбільш високий рівень впливу вбачається на Європейському континенті, насамперед Європейського Союзу і Ради Безпеки. Ситуація на кордонах будь-якої країни завжди віддзеркалює її спроможність протидіяти загрозам іззовні. Сучасний етап розвитку людства характеризується посиленням таких загроз, що не мають кордонів – злочинності, наркобізнесу, міжнародно-го тероризму, міграції контрабанди.

Ключові слова: міжнародне право, міжнародний тероризм, Європейський Союз, громадський порядок, злочинність, прикордонна сфера.

Постановка проблеми. На початку XIX ст. французький мислитель Ж. Местр говорив, що в середньовічній Європі людей використовували два персонажі – кат і священик [1]. На титульній сторінці Баварського кримінального кодексу 1751 р. латиною було написано: «Кара» – за цим словом були зображенні знаряддя страти: меч, шибениця, багаття. У Кароліні в загальному німецькому закладі в XVI ст. смертна кара призначалася за 44 злочини, у російському Соборному окладі 1649 р. – за 54 злочини, у військовому статуті Петра I – за 100 злочинів.

З епохи Відродження, яка відрізнялась інтенсивним розвитком культури економічних відносин, виникла значна кількість міст (Париж, Лондон, Венеція, Ліон, Кьольн, Москва) з постійним населенням. Однією із суттєвих ознак таких міст була наявність у них місць громадського значення – вулиць, майданів, базарів, торгових лавок, лазень, аптек тощо. Процес урбанізації як у Західній Європі, так і в Росії призводив до скупчення в цих місцях не тільки торгово-промислового населення та городян, а й бродяг, злидарів, дезертирів, циган, кріпосних селян, що впливало на рівень злочинності, постійно загрожувало безпеці громадського порядку [2].

Мега цієї статті полягає у визначенні особливості зарубіжного досвіду забезпечення безпеки в правоохоронній сфері правоохоронними органами та його застосування в державі. У Франції зачатки поліцейського апарату спостерігаються при Кардиналі Решільє, а організаційно він закріплюється за часів Людовіка XIV. Аналогічне явище відбувається і в Росії, де перші поліцейські установи створюються Петром I й упродовж XVIII ст. поступово поширюються на всі міста України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Конституції України побіжно згадується про безпеку та охорону громадського порядку при врахуванні основних функцій правоохоронних органів у сфері безпеки в прикордонній сфері та визначення в чинному законодавстві щодо охорони забезпечення громадського порядку.

Верховенство права – панування права у життєдіяльності громадянського суспільства і функціонування держави. Верховенство права, або «панування права», вперше вжив у XIX ст. британський юрист А. Дайсі. Він, зокрема, вважав, що істотно, але не єдиною частиною права є численні судові рішення, які визначають права приватних осіб в окремих випадках. Деякі елементи концепції верховенства права містяться ще в творах давньогрецьких і давньоримських мислителів (Аристотель, Цицерон, Сенека) та релігійних діячів у філософії (Аквінський).

Конституціоналізація міжнародного права та зовнішньої політики може здійснюватися шляхом внесення відповідних норм до Конституції України або законів. Особливо характерним для нинішнього етапу є створення конституційних етапів забезпечення прав людини у світі Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод (1950).

Етнічні, національні, релігійні, територіальні та інші протиріччя, що мають у значній кількості держав Центральної та Східної Європи глибоке історичне коріння, визволилися з-під стримувального впливу біполярної системи міжнародних відносин часів «холодної війни», стали серйозним чинником нестабільності і причиною багатьох збройних конфліктів. Таким чином, питання щодо забезпечення національної безпеки стало одним із найважливіших для України і держав, що її оточують.

Україна будує свої відносини щодо забезпечення безпеки в прикордонній сфері держави незалежно від їхнього соціально-політичного устрою та належності до військово-політичних блоків «союзів» на основі Статуту ООН, положень заключного акта Гельсінської наради з питань безпеки і співробітництва в Європі, багатосторонніх і двосторонніх міждержавних договорів та угод, загальноприйнятих норм міжнародного права.

Наша держава підтримує створення принципово нової системи європейської безпеки, яка базується на прагненні переважної більшості держав до звуження можливостей використання правоохоронних органів військової сили щодо забезпечення внутрішньої безпеки держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. Невід'ємною функцією кожної держави як суспільного утворення є забезпечення безпеки в прикордонній сфері України, яка покликана гарантувати сприятливі умови для життя і продуктивної діяльності громадян, державних інститутів, захищати життєво важливі інтереси людини, суспільства, держави від зовнішніх та внутрішніх загроз. Оцінка загального стану безпеки державного кордону, його складових і, перш за все, транснаціональних загроз є основою для вироблення стратегічної державної політики й розробки конкретних заходів із метою втілення її у життя.

У Віденській декларації про розширення міжнародного співробітництва правоохоронних органів щодо забезпечення внутрішньої безпеки держави, яка була прийнята на десятому конгресі ООН, зазначається, що держави – члени ООН, пере-

конанні в необхідності міжнародного співробітництва у сфері забезпечення національної безпеки України. Важливим засобом забезпечення безпеки в прикордонних державах є юридична відповідальність, зростання рівня злочинності, потреба у співробітництві правоохоронних органів різних країн, адже злочини, правопорушення почали набувати міжнародних, транснаціональних ознак [5].

Перші контакти між правоохоронними відомствами різних держав були досить не простими. Перш за все, потрібно було вирішити ці питання на політичному рівні. Перший крок до створення міжнародної поліції був зроблений сером Едвардом Генрі: 1901 році він організував у Скотлант-Ярді відділення дактилоскопії, 1914 році за ініціативою принца Альберта в Монако відбувся перший Міжнародний конгрес судових та поліцейських органів.

У 2008 році кількість країн – членів Інтерполу, значно зросла і налічує 191 країну, в їх числі й Україна, яка вступила в 1992 році.

Згідно зі статутом «Інтерполу» (ст. 2) його метою є: забезпечення мирної взаємодії всіх органів у межах існуючого законодавства країн у дусі вимог Загальної декларації прав людини, створення та розвиток інститутів, які можуть сприяти успішному запобіганню кримінальної злочинності [3].

Співробітництво здійснюється в рамках Інтерполу, а також міжнародних зобов'язань, прийнятих цими країнами.

Національні інтереси України формуються під впливом реально існуючих для неї воєнних небезпек і транснаціональних загроз, у тому числі й на державному кордоні. Державний кордон у силу своєї сутності концентрує в собі прояви багатьох видів загроз реальних і можливих, що зобов'язує сприймати їх адекватно рівню національної безпеки, аналізу та прогнозування їх змін для прийняття виваженого рішення щодо протидії.

До основних транснаціональних загроз на державному рівні у політичній сфері належать: незавершеність договірно-правового оформлення державного кордону України; потенційна можливість втручання у внутрішні справи України в прикордонних районах із боку інших держав; наявність сепаратистських тенденцій в окремих прикордонних районах; відсутність ефективних механізмів забезпечення законності, правопорядку, боротьби зі злочинністю, особливо її організованими формами і тероризмом.

Всього ж прикордонними військами спільно з правоохоронними і митними органами під час проведення операцій затримано та вилучено за незаконне переміщення через державний кордон піддакцизних товарів і вантажів на загальну суму понад 3,3 млн. грн.

З іншого боку, прояв транснаціональних загроз на державному кордоні вимагає від усієї вертикалі управління прикордонними питаннями пошуку принципово нових підходів до формування та реалізації прикордонної політики, як складової частини національної безпеки України та приведення у відповідність до прикордонної політики форм і способів охорони державного кордону, протидії транснаціональним загрозам на державному кордоні.

Одним із найбільш важливих напрямів реалізації прикордонної політики України є потреба реформування прикордонних військ у правоохоронний орган – Державну службу прикордонної охорони та імміграційного контролю, на яку покласти координацію діяльності органів виконавчої влади України з питань прикордонної політики у сфері захисту національних інтересів України на державному кордоні. Суттєвою відмінні-

стю функцій і структури нової Державної служби стане значне зменшення питомої ваги «військового» аспекту її діяльності, передбачається відхід від суто військової організаційно-штатної структури і перехід до правоохоронної (територіальної).

При цьому в повному обсязі враховано збереження існуючого рівня забезпечення національної безпеки на державному кордоні та недопущення зниження існуючих оперативно-службових можливостей прикордонних військ України, а також забезпечення гармонізації своїх національних інтересів із міжнародними.

Таким чином, проведений аналіз транснаціональних загроз на державному кордоні свідчить, що під їх впливом відбулися зміни геостратегічного балансу сил у Європі та системи координації європейської безпеки, що призвело до відносного зменшення військового протистояння на кордоні та ризику широкомасштабної воєнної загрози поблизу нього. Слід переглянути домінуючу роль військового компонента в реалізації прикордонної політики, здійснити демілітаризацію прикордонної служби. У системі воєнної безпеки для України перше місце стало належати територіальним проблемам. Наявність територіальних претензій до України з боку сусідніх держав має глибоке історичне коріння і потребує копіткого вивчення та врахування з огляду на її конфліктогенність. Зняття можливих територіальних претензій до України шляхом договірно-правового оформлення державного кордону гальмується неконструктивною позицією керівництва ряду суміжних країн. Прискорилися практичні дії фактично всіх суміжних із Україною східноєвропейських країн, спрямовані до наближення до європейських стандартів і створення передумов до приєднання до Шенгенської угоди [7]. Триває і буде тривати вдосконалення системи прикордонно-митного контролю, поетапне реформування органів прикордонної охорони, одночасне посилення прикордонного, митного, поліцейського і контррозвідального режимів. Прискорилося проведення поетапних робіт до введення візового порядку в'їзду громадян України до східноєвропейських країн.

Висновки. Таким чином, значно погіршилась криміногенна ситуація в Україні, і особливо в прикордонних районах, посилилась інтеграція злочинних груп у міжнародні злочинні синдикати, що є основною загрозою національній безпеці України на кордоні. Наростає широкомасштабний, тотальний наступ злочинного світу на інтереси і безпеку України на державному кордоні. З урахуванням обмеженості фінансово-економічних та ресурсних можливостей держави щодо відповідного утримання прикордонних військ створилося гостре протиріччя між різким зростанням проблем на кордоні та скороченням можливостей їх розв'язання. Це спонукає проведення комплексу заходів щодо формування регіональних зон прикордонної безпеки, створення просторової координації та об'єднання зусиль усіх органів виконавчої влади, що вирішують завдання в прикордонній сфері.

Література:

1. Ж. Местр, Огляд історії та західні традиції права. – Пер. з англ. – 2-ге вид. – 1998.
2. Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кандрат'єв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К.: концерн «Видавничий Дім» «Ін Юре». – 99 с.
3. Устав Международной организации уголовной полиции Интерпола (вступил в силу 13 июня 1956 года, с изменениями по состоянию на 1 января 1986 г.
4. Інтерпол. Міжнародна організація кримінальної поліції. Навчальний посібник / С.В. Старжинський, Харків. – 2006. – Статут міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу.

5. Правова доктрина України: у 5 т. – Х. : Право, 2013. – Т. 1: Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В.Я. Тацій, О.Д. Святоцький, С.І. Максимов та ін.; за заг. ред. О.В. Петришина. – С. 287–288.
6. Карбоне Ж. Юридична соціологія // Пер. з фр. – 1-е вид. – 1986.
7. Європейський Союз і Україна. Через зміцнення зв'язків до інтеграції: матеріали науково-практичної конф. (1–2 жовтня 1999 р., м. Київ). – К. – 1999.

Гончаров Е. С. Зарубежный опыт обеспечения безопасности правоохранительными органами в пограничной сфере Украины и его применение в государстве

Аннотация. Статья посвящена особенностям поддержания безопасности и охраны общественного правопорядка в Украине, а также совершенствование международного права, которое влияет на безопасность человечества. Наиболее высокий уровень влияния усматривается на Европейском континенте, прежде всего Европейского Союза и Совета Безопасности. Ситуация на границах любой страны всегда отражает ее способность противодействовать угрозам извне. Современный этап развития человечества

характеризуется усилением таких угроз, которые не имеют границ – преступности, наркобизнеса, международного терроризма, миграции контрабанды.

Ключевые слова: международное право, международный терроризм, Европейский Союз, общественный порядок, преступность, пограничная сфера.

Goncharov E. Foreign experience safety law enforcement in border sphere ukraine and its application in state

Summary. This article is devoted to peculiarities of maintenance of public security and rule of law in Ukraine and improving international law that affects safety of mankind and highest level of impact is seen on European continent, especially European Union and Security Council. The situation at borders of any country always reflects its ability to counter threats from outside. The current stage of human development characterized by increasing such threats have no boundaries – crime, drug trafficking, international terrorism, migration smuggling.

Key words: international law, international terrorism, the European Union, public order, crime, border area.